

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2025

Google Scholar

zenodo

 Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN
KONFERENSIYASI TO'PLAMI

2-JILD 4-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

**« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI » NOMLI
ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING 2020 YIL 2-MART KUNGI «ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH YILI»DA AMALGA OSHIRISHGA OID DAVLAT DASTURI TO'G'RISIDA»GI FARMONIDA KO'ZDA TUTILGAN VAZIFALARNI IJROSINI TA'MINLASH MAQSADIDA «INNOVATIVE WORLD» MCHJ TOMONIDAN TA'SIS ETILGAN «ORIENTAL JOURNAL ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY JOURNAL (OJAMR)» ILMIY-USLUBIY JURNALINING (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI ADMINISTRATSIYASI HUZURIDAGI AXBOROT VA OMMAVIY KOMMUNIKASIYALARNI RIVOJLANTIRISH AGENTLIGINING 138572-SONLI GUVOHNOMA HAMDA ISSN 3030-3079) "ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI" NOMLI ILMIY, MASOFAVIY RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ONLINE KONFERENSIYASINI E'LON QILADI.

KONFERENSIYA TO'PLAMI ZENODO, OPEN AIRE, OPEN ACCESS VA INTERNET ARCHIVE BAZALARIDA INDEKSLANADI. KONFERENSIYA TO'PLAMIGA DOI RAQAMI BERILADI.

KONFERENSIYA TO'PLAMIGA QUYIDAGI YO'NALISHLAR BO'YICHA MAQOLALAR QABUL QILADI:

1. ANIQ FANLAR
2. TABIIY FANLAR
3. TEXNIKA FANLARI
4. PEDAGOGIKA FANLARI
5. IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLAR
6. TIBBIYOT FANLARI
7. IQTISOD FANLARI
8. QISHLOQ XO'JALIGI FANLARI

ESLATMA! KONFERENSIYA MATERIALLARI TO'PLAMIGA KIRITILGAN MAQOLALARDAGI RAQAMLAR, MA'LUMOTLAR HAQQONIYLIGIGA VA KELTIRILGAN IQTIBOSLAR TO'G'RILIGIGA MUALLIFLAR SHAXSAN JAVOBGARDIRLAR.

TIL BIRLIKLARINING KOMMUNIKATIV SAMARADORLIGINI
TA'MINLASHDA PRAGMATIKANING O'RNI

Suvanov Ilyos Diyarovich

Qarshi davlat universiteti
Xorijiy tillar fakulteti, o'qituvchi

Annotatsiya. Ushbu maqolada asosiy maqsad Nutq aktlari, presuppozitsiya va implikatura kabi pragmatik hodisalar orqali talabalar nutqini real muloqotga yaqinlashtirish masalasi yoritiladi, uning mohiyatini anglash, lingvistik pragmatikaning umumnazariy masalalarini anglash; pragmalingvistika sohasiga oid ba'zi masalalar.

Kalit so'zlar: pragmatik pedagogika, lingvistik pragmatika, pragmatizm, kasbiy taraqqiyot, hayotiy vazifalar, kompetensiya, shaxsiy tajribalar.

Аннотация. Основная цель данной статьи — осветить проблему приближения речи студентов к реальному общению посредством прагматических феноменов, таких как речевые акты, пресуппозиция и импликатура, понять их сущность, разобраться в общетеоретических вопросах лингвистической прагматики; некоторых вопросах, связанных с областью прагмалингвистики.

Ключевые слова: прагматическая педагогика, лингвистическая прагматика, pragmatizm, профессиональное развитие, жизненные задачи, компетентность личный опыт.

Annotation. The main goal of this article is to highlight the problem of bringing students' speech closer to real-life communication through pragmatic phenomena such as speech acts, presupposition, and implicate, to understand their essence, and to delve into the general theoretical issues of linguistic pragmatics and some issues related to the field of pragma linguistics.

Key words: pragmatic pedagogy, linguistic pragmatics, pragmatism, professional development, life tasks, competence, personal experiences.

KIRISH. Pedagog tarbiya jarayonining qonuniyatlari, tarkibi va uni tashkil etish mexanizmlarini tadqiq etadi, tarbiyaviy va o'quv ishlarining mazmuni, tamoyillari, ularni tashkil etish shakl, usul hamda yo'sinlarini belgilab beradi. Shaxsni tarbiyalash, o'qitish va shakllantirish Pedagogning asosiy funksiyasi hisoblanadi. Shaxsni tarbiyalash Pedagogikanidagi asosiy tushuncha sanalib, oila va jamiyatning barkamol shaxsni shakllantirishga yo'naltirilgan birgalikdagi faoliyatini anglatadi. Tarbiya yordamida inson shaxsining ma'naviy jihatlarini qaror toptirish ko'zda tutiladi. Dunyoqarash, e'tiqod, ezigulik, go'zallik, yaxshilik, adolatga doyr qarash va ko'nikmalarning

shaxs sifa-tiga aylantirilishi tarbiya yordamidagina amalga oshiriladi. Insonlar ora-sida yashash, hayotda turmush kechirish va faoliyat ko'rsatish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar yig'indi-sini o'zlashtirishga qaratilgan faoliyat o'qitish tushunchasini ifoda etadi. O'qitish natijasida shaxs zaruriy bilimlar bilan ta'minlanib, kelgusida turli darajadagi maxsus ma'lumotni olish imkoniga ega bo'ladi. Tarbiyalash va o'qitish natijasida odamda muayyan shaxs sifatleri shakllantiriladi. Shaxe tarbiyalash va o'qitish orqali o'zida oldin bo'lmagan ma'naviy-intellektual sifatlarga ega bo'ladi. Bu hol shaxsning umri mobaynida uzluksiz davom etadi va uning rivojlanishiga omil bo'ladi.

ASOSIY QISM. Pragmatik pedagogika g'oyasiga ko'ra ta'lim oluvchilarning rivojlanishiga ko'maklashadigan barcha g'oyalar samali foydali hisoblanadi. Mazkur g'oyalar birinchi navbatda talabalarnitng pedagogik faoiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Pragmatik pedagogik g'oyasiga ko'ra jamiyat hayotini tubdan o'zgartirish uchun ta'lim-tarbiya tizimini tubdan qo'zgartirish lozim. Ta'lim jarayoni shaxsni intellektual jihatdan rivojlantirishga yo'naltirilishi kerak. Chunki jamiyat hayotining rivojlanishi uchun intellektual jihatdan yetuk mutaxassislar zarur. Ular taraqqiyotga turtki berib, tendensiyalarni jadallashtiradi va ijtimoiy tajriba ko'lamini kengaytiradi. Mazkur tendensiyalar ta'lim oluvchilar faoliyatini jadallashtirish ularda kreativ fikrlashga yo'naltirishga asos bo'lishi kerak. Bilimlarni tizimli o'zlashtirish natijasida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy faollik, muvaffaqiyat qozonishga intilish, talabalar bilan hamkorlikka kirishish tajribasining tarkib toptirishi mkhti ahmiyaga ega. Shunga ko'ra bo'lajak o'qituvchilarga taqdim etiladigan bilimlar ulirni ijtimoiy pedagogik faoliyat va hayotga xizmat qiishga tayyorlashga xizmat qilishi lozim. Ta'lim muassasalari oldida turgan asosiy vazifalardan biri yoshlarga bilim berish va ularni tarbiyalash orqali ijtioy hayotga tayyorlashdan iborarit. Ta'lim oluvchilarni har tomonlama rivojlantirishda xalqning ijtimoiy tajribasi va tarixiy madaniy meros muhim o'rin tutadi. Chunki madaniy meros ta'lim oluvchilarning aqliy rivojlanishi uchun stimol vazifvasini o'taydi. Madaniy meros Talaba hamda talaba yoshlarning ijtimoiy tajribasini kengaytirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim-tarbiya jarayoni xalqning ijtimoiy tajribasi bilan bir qatorda Talaba hamda talaba yoshlarnning tabiiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi lozim. Chunki u ijtioy tajribani uzluksi kengaytirish va boyitishning asosiy vazifasi bo'la oladi. Talabalarga ta'limtarbiya berishda markaziy o'rinni o'qituvchi egallaydi. Shuning uchun ham pedagogik jarayon markazida o'qituvchi bilan Talaba turadi ularning hamkorligi va birgalikdagi faliyati pedagogik jarayonning pragmatik kasb etishiga ko'maklashadi.

Vilyam Kilpatrik pedagogik pragmatika doriyasida loyiha metodini ishlab chiqdi. Loyiha metodi yordamida ta'lim maqsadli tarzda amalga oshiriladi. O'quv faoliyatini amalga oshirish jarayonida ta'lim oluvchilar aniq didaktik topshiriqlarni rejasini tuzadilar, talabalarning qiziqishlari va mavjud tajribasini hisobga olish ko'nikmasiga ega bo'ladilar.

Bugungi kunda yuqori malakali pedagoglarni tayyorlashda pragmatik yondashuvdan foydalanish zaruriyati kuchaymoqda. Pragmatik pedagogika o'zida pedagogik jarayonlarni isloh qilish vazifasini mujassamlashtiradi. Pedagogikaning ushbu yo'nalishi doirasida ta'lim-tarbiyaga oid falsafiy yondashuvlar o'z ifodasini topadi. Shu bilan bir qatorda pedagogik instrumentariylar, didaktik konstuksiylar, eksprementlar nazariyasi, didaktik jarayonlar taraqqiyoti, ta'lim-tarbiyaning amaliy yo'nalishlari rivojlantirishga oid nazariyalar, talabaning faol harakatlanishini ta'minlashga yo'naltirilgan o'qitish metodikalari pragmatik pedagogikaning ob'ekti hisoblanadi.

Pragmatizm pedagogikasiga oid nazariy yondashuvlar AQShda vujudga kelgan. Uning asoschisi esa Jon Dyu hisoblanadi. Pedagogik pragmatizm konsepsiyasiga oid ta'limotning asosini:

- ❖ Ta'lim oluvchilar, ularning rivojlanishi va tarbiyaviy jarayonlar tashkil etadi.
- ❖ Ta'lim oluvchilarda shaxsiy tajribani to'planishi ular shaxsiyatining shakllanishiga asos bo'lib, bunda instrumental yondashuv zarur hisoblanadi. Mazkur yondashuv ta'lim oluvchilarning to'g'ridan to'g'ri vujudga kelgan qiziqishlari va tajribalariga tayangan holda ish ko'rishni taqozo etadi.
- ❖ O'qitish ta'lim sub'ektining faoliyatiga tayangan holda amalga oshiriladi. Ushbu o'rinda ta'lim oluvchilarning o'yin hamda mehnat faoliyati hisobga olinadi. Bo'lajak o'qituvchilar esa talabalarning bunday faoliyatini tashkil etish kompetentsiyasini egallashlari lozim. Chunki Talabaning har bir harakati uning bilish faoliyatini rivojlantirish instrumentariysi sifatida namoyon bo'lishi kerak. Shuningdek mazkur instrumentariy talabalarning shaxsiy qiziqishlarini aniqlab, tabiiy imkoniyatlari va iqtidorlarini ro'yobga chiqishga xizmat qilishi lozim. Kuzatishlarimiz shuni ko'rsatmoqdaki bugungi kunda huddi shunday instrumentariyni qo'llash kompetensiyasiga yetarlicha ega emaslar.
- ❖ Bo'lajak o'qituvchilar o'quv jarayonin talabalarda tafakkur qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltira olish kompetensiyasini egalashlari talab etilmoqda. Bu jarayonda talabalarda hayotiy vazifalarni yechish ko'nikmalarini shakllantirish, kreativ ko'nikmalarni egallash, harakat usullarini qo'llash haqidagi bilimlarini boyitish,

mustaqil bilim olish va o'z o'zini takomillashtirish usullarini o'rgatish kompetensiyasini talabalarda tizimli tarzda shakllantirishni nazarda tutish taqozo qilinmoqda.

- ❖ Umumiy o'rta ta'lim maktablarida qo'uvchilarga ta'lim-tarbiya beruvchi muhit shakllantiriladi. Bu jarayonda asosiy vazifalardan biri murakkab hayotiy hodisalarni bartaraf etish nazarda tutiladi. Ular sirasiga ularni talabalarga qulay shakllarda taqdim etish, insoniyat tajribasidagi muhim jihatlarni o'rganish uchun tanlash va talabalarga yetkazish, ijtimoiy farqlarni tenglashtirishga erishish, talabalar orasida yagona fikrni shakllantirish va ular faoliyatini muvofiqlashtirish kabilar kiradi.

Bo'lajak o'qituvchilar pedagogik jarayonni tashkil etishda Talabaning qiziqishlaridan kelib chiqish tajribasiga ega bo'lishlari muhim hisoblanadi. Pedagogik jarayon Talabaning qiziqishlarini hisobga olgan holda tashkil etilgandagina uni hayot bilan bog'lash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bo'lajak o'qituvchilar har bir darsni maktab hayoti bilan bog'lash tajribasiga ega bo'lishlari talab etiladi. Chunki maktab hayotida talabalarining rang barang faoliyati o'z aksini topgan bo'ladi. Ularga taqdim etiladigan topshiriqlar ham xuddi shu faoliyat bilan bog'liq holda pragmatik xarakter kasb etishiga e'tibor qaratish tavsiya etiladi. Pragmatik topshiriqlarni bo'lajak o'qituvchilar turli shakllarda tuzish tajribasiga ega bo'lishlari taqozo qilinmoqda. Talabalarining faoliyati ko'pqirrali bo'lib, ularning intellektual taraqqiyotiga xizmat qilish zarurligini pragmatik topshiriqlarni tuzish jarayonida bo'lajak o'qituvchilar aniq xisobga olib bilishlari talab etiladi. Bo'lajak o'qituvchilar darslarni muayyan bir topshiriq atrofida tashkil etish kompetensiyasini egallashlari muhim ahamiyatga ega. Bunday mashg'ulotlarda talabalar birinchi navbatda pragmatik topshiriqlarni topshirish rejasini tuzish bilan shug'ullanadilar. Topshiriqlarning xarakteridan kelib chiqqan holda uni bajarish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni to'playdilar va ular ustida ishlash ko'nikmalarini egallaydilar. Bo'lajak o'qituvchilar pragmatik topshiriqlarni talabalarga taqdim etish tajribasini egallash jarayonida ularning qiziqishlari bilan bir qatorda yosh xususiyatlari bilan bir qatorda hisobga olish, yosh psixologiyasiga oid bilimlarni qo'llash tajribasini ham ega bo'lishlari lozim.

Talabalarga taqdim etiladigan har bir pragmatik topshiriq ularning hayotiy faoliyatini rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarini takomillashtirishni nazrad tutishi lozim. Bo'lajak o'qituvchilar o'quv jarayonida talabalarga maslahatchi, yo'naltiruvchi funksiyalarini egallashlari lozim. Maktab o'quv dasturlari va darsliklarda topshiriqlar uzoq muddat qat'iylashib qolmasligi kerak. Ular ijtimoiy voqelikni hisobga olgan holda muntazam yangilangandagina pragmatik xarakter kasb eta oladi. Talabalarni qiziqishlarini hisobga olgan holda o'quv jarayonini tashkil etish

kompetensiyasiga ega bo'lish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy taraqqiyoti uchun zarur hisoblanadi. Talabalarga bilimlarni tizimli tarzda taqdim etish natijasida ularni kichik kichik tadqiqotlarni mustaqil amalga oshirishga yo'naltirish muhim ahamiyatga molik. Loyiha metodi umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quv jaranini tashkil etishning universal metodi sifatida namoyon bo'lishiga erishish o'qituvchining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki loyiha metodi sinf dars tizimini bir qadar cheklab, talabalarni mustaqil izlanish, bilimlarni mustaqil izlab topishga undaydi.

XULOSA. Pragmatik pedagogikaning asosiy g'oyalaridan biri talabalarning shaxsiy tajribalarni o'zlashtirishlari uchun qslay sharoit yaratish, ularning bilimlarni o'zlashtirish jarayonini boshqarish mahorati, ya'ni akmeni egallashlari uchun qulay sharoit yaratish. Pedagogik pragmatika uchun o'quvchi yoki talabalarning shaxsiy g'oyalarni ilgari surishlari muhim ahamiyatga ega. Buning uchun ularning ichki olamida o'ziga xos qo'zg'ashlar, intilishlar, ehtiyojlar vujudga kelishi lozim. Buning uchun o'qituvchilar yoki professor o'qituvchilar ularni muntazam nazorat qilmasliklari, balki mustaqil o'qib o'rganishlari uchun sharoit yaratishlari talab etiladi. Talaba yoki talabalar tashqi olamni mustaqil ravishda o'ranganida ularda o'z o'zini rivojlantirish hamda mustaqil o'qib o'rganish uchun xohish istak vujudga keladi. Atrof muhitni o'rganish asosida ta'lim oluvchilarda o'ranishga asoslangan bilish faoliyati vujudga kelib mustaqil o'qib o'rganish va izlanish imkoniyatlari kengayadi. Buning natijasida ularda atrofdagilarni o'rganish, o'z maqsadlarini shakllantirish va uni amalga oshirish yo'llarini izlash ko'nikmasi rivojlanadi. O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishlari uchun qimmatli va ahamiyatli bo'lgan pedagogik qadriyatlar kafolangan natijaga erishish imkonini beradi. O'quv tarbiya jarayoni nazariy ma'lumotlarni tig'izlashtirilgan holda taqdim etishdan iborat bo'liyu qolmay, muayyan amaliy faoliyatni bajarishga yo'naltiriladi. Natijada ta'lim oluvchilar faqat borliqni tanish, idrok etish bilan cheklanib qolmasdan muayyan faoliyatni amalga oshirish tajribasini ham o'zlashtiradilar. Bunday yondashuv yordamida ta'lim oluvchilar ijtimoiy hayotga samarali moslashib mikrosotsiumda munosib o'rin egallash imkoniyatiga ega bo'aldilar.

REFERENCES

1. Elza Shamuratova Pedagogik pragmatikaning o'ziga xos xususiyatlari va bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashdagi imkoniyatlari. International scientific-practical conference "strategies for the development of professional competence of future teachers based on the approach of cultural studies: problems and solutions" october 19-20, 2023

2. Safarova R.G. Mechanisms of applying the cultural science approach to the didactic process based on the integration of pedagogical subjects. International scientific journal volume 2 issue 9 september 2023 uif-2022: 8.2
3. Смирнова Е.О. Педагогические системы и программы дошкольного воспитания. М.: Владос, 2006. 119 с.
4. Психология самосознания: хрестоматия. Самара, 2000. 672 с.
5. Masharipova N.R. Ajdodlarimiz pedagogik qarashlari vositasida Talabalarda tanqidiy fikrlashni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari. Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti tomonidan o'tkazilgan "Yangi O'zbekiston - Uchinchi Renessans" shiyori ostida xalqaro ta'lim standartlariga asoslangan o'quv materiallarini uzluksiz ta'lim tizimiga keng joriy etishni optimallashtirish" mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy konferensiyasi. Nukus 2023 yil 15 aprel.